

Economisch beleid in de jaren negentig

Na zes jaar van matiging en ombuigingen, met het eind van de jaren tachtig in zicht, lijkt zich nu en dan een zekere matheid van ons land meester te maken. Aan de ene kant valt in sommige kringen bezuinigingsmoetheit waar te nemen, aan de andere kant heerst ook verontrusting over het feit dat de overheidsfinanciën na al die bezuinigingsronden nog steeds niet op orde zijn. Het zou echter van weinig wilskracht getuigen om aan deze aanvallen van voorjaarsmoetheit toe te geven, nu de eerste tekenen van de naderende zomer al zichtbaar zijn. De Nederlandse economie zal de jaren negentig nog met enkele hardnekkige problemen ingaan, maar tegelijkertijd dienen zich nieuwe uitdagingen en mogelijkheden aan.

De nog steeds te hoge werkloosheid is het meest schrijnende probleem waarmee Nederland ook in het begin van de jaren negentig zal worden geconfronteerd. Dank zij het opmerkelijke economische herstel sinds 1982 is de frictiewerkloosheid weliswaar stevig gedaald, maar de structurele werkloosheid onder met name laaggeschoolden blijft zeer hardnekkig.

Een ander probleem vormen, zoals gezegd, de nog steeds onevenwichtige overheidsfinanciën. Zowel het financieringsstekort als de collectieve lasten en uitgaven zullen in 1990 nog op een te hoog niveau zijn. Voortgaande sanering van de overheidsfinanciën wordt des te klemmender in het licht van de toenemende eisen die het magische jaar 1992 aan de Nederlandse economie zal stellen. De versnelling van de Europese integratie is de belangrijkste nieuwe uitdaging waarvoor de Nederlandse economie zich in de jaren negentig geplaatst ziet. Zoals de Nederlandsche Bank onlangs nog heeft beklemtoond lopen de overheidsfinanciën ernstig uit de pas met die van de overige lidstaten. De Nederlandse overheidsuitgaven zijn zelfs die van Zweden in omvang gepasseerd. Het staat ons natuurlijk vrij om ons niets aan te trekken van de internationale tendens tot economische liberalisering en terugdringing van de collectieve sector. We lopen dan echter een gerede kans om, net als vóór 1982, de aansluiting te verliezen bij het toch al niet hoge groeitempo van de overige Europese economieën.

Een tweede uitdaging waarop wij ons in de jaren negentig moeten voorbereiden is die van de vergrijzing, die vooral na het jaar 2000 veel van de draagkracht van de Nederlandse economie zal eisen. Gezien het kapitaaldekkingstelsel van onze aanvullende pensioenregelingen zijn wij in principe beter op de vergrijzing ingesteld dan het buitenland, dat zijn pensioenvoorzieningen in het algemeen op een 'pay-as-you-go'-wijze financiert. Omdat bij ons de particuliere besparingen grotendeels zijn opgeslokt door het begrotingstekort, hebben wij de vergrijzingsproblematiek echter ook in belangrijke mate naar de toekomst verschoven. Door verdere beleidsaanpassingen in de jaren negentig zullen wij moeten voorkomen dat we de rekening later op harde wijze krijgen gepresenteerd.

Wat zijn de belangrijkste taken voor de overheid in het economische beeld dat ik tot nu toe van de jaren negentig heb geschetst? Ten eerste dient de overheid door een proces van gelijktijdige uitgavenbeheersing en lastenverlichting de voorwaarden te scheppen voor een aanzienlijke verlaging van de werkloosheid. In het verleden werd de effectiviteit van lastenverlichting te laag ingeschat omdat men slechts oog had voor macro-economische effecten als bestedingsimpulsen en loonkostenmatiging. Er ontstaat de laatste tijd echter ook steeds meer aandacht voor de micro-economische gevolgen van lastenverlichting. Door verkleining van de in ons land zeer grote marginale wig tussen totale loonkosten en het netto loon kan de werking van onze arbeidsmarkt sterk worden verbeterd. Recente tentatieve berekeningen van het CPB hebben aangegeven dat een gelijktijdige vermindering van de collectieve lasten en uitgaven met 1% van het nationale inkomen tot een groei van de werkgelegenheid met 20.000 arbeidsjaren kan leiden. In deze berekeningen is met zowel macro- als micro-effecten gerekend, en ze doen het instrument van lastenverlichting dan ook meer recht dan de modellen die nog werden geregeerd door Koning Macro-economie.

In dit verband is het ook interessant op te merken dat bij de recente besluitvorming over de omzetting van de WIR-gelden alle grote politieke partijen grote waarde bleken te hechten aan de

werkgelegenheidseffecten van wigverkleining. Dit opmerkelijke collectieve enthousiasme voor wigverkleining werd waarschijnlijk mede veroorzaakt door het feit dat zij niet werd gefinancierd door het snoeimes in consumptieve uitgaven te zetten. Omdat de WIR maar één keer kon worden afgeschaft, zal dit feest echter niet kunnen worden herhaald. Het is te hopen dat in de jaren negentig alle grote partijen zich zullen scharen achter de voor verdere wigverkleining zo noodzakelijke terugdringing van de collectieve uitgaven.

Overigens zal lastenverlichting aléén niet voldoende zijn om de harde kern van de werkloosheid te laten verdwijnen. Scholing en actieve arbeidsbemiddeling zullen belangrijke taken voor overheid en bedrijfsleven samen blijven. Waarschijnlijk zal het ook nog geruime tijd nodig blijven de stijging van het minimumloon te laten achterblijven bij de algemene loonontwikkeling om laaggeschoolde werkzoekenden een betere kans op arbeid en sociale mobiliteit te geven.

Een doelstelling die in de jaren negentig binnen bereik komt, is de terugdringing van het begrotingstekort tot een aanvaardbaar niveau. Waar dat precies zal liggen, is moeilijk aan te geven, maar het zal in ieder geval nog ruim beneden de 5,25% van het netto nationale inkomen liggen die als doelstelling voor 1990 geldt. Met de terugdringing van het begrotingstekort tot een acceptabel niveau wordt het tijd om weer een tekortnorm te ontwikkelen die als richtsnoer voor het begrotingsbeleid op langere termijn kan dienen. Ik heb begrepen dat de studiegroep begrotingsruimte zich binnenkort voor de achtste keer in zijn bestaan over deze kwestie gaat buigen. De beleidsaanbevelingen van de studiegroep zullen mede als basis kunnen dienen voor de politieke meningsvorming over dit onderwerp.

Mijn voorkeur gaat in eerste instantie uit naar het standpunt van de Teldersstichting. Deze heeft in 1987 een pleidooi gehouden voor een tekortnorm die overeenkomsten vertoont met de gulden financieringsregel. Volgens deze regel is de overheid verplicht de lopende uitgaven sluitend te financieren en mag zij alleen ten behoeve van renderende investeringen leningen afsluiten. Een herstel van het onderscheid tussen de gewone dienst en de buitengewone dienst schept een heldere norm die niet alleen voor economen, maar ook voor de leek begrijpelijk is. Bovendien heeft een dergelijke norm als voordeel dat de voor de infrastructuur benodigde overheidsinvesteringen beter kunnen worden afgeschermd tegen de neiging om bij bezuinigingen vooral uitgaven in de consumptieve sfeer te ontzien. Voor de concurrentiekracht van ons land, die in

de jaren negentig meer dan ooit op de proef zal worden gesteld, is dit van groot belang. Toepassing van deze norm heeft ten slotte het voordeel dat het tekort moet worden teruggebracht tot ongeveer 2 à 3% van het nationale inkomen, hetgeen het groeitempo van de staatsschuld tot redelijke proporties zou terugbrengen.

Naast de noodzaak tot voortzetting van het financiële saneringsbeleid zullen toch ook duidelijke verschillen tussen de jaren tachtig en negentig waarneembaar zijn. Verdere ombuigingen zullen nodig blijven, maar het startpunt verschilt fundamenteel. De uitbouw van de collectieve voorzieningen in de jaren zeventig liet pas in de jaren tachtig volledig zijn dramatische financiële consequenties zien. Op dezelfde manier zullen we in de jaren negentig nog de vruchten kunnen plukken van de ombuigingen van de kabinetten Lubbers I en II. De financiële ramingen van het laatste Centraal Economisch Plan geven aan dat er in de jaren 1991-1992 zo'n f 6 mrd. beschikbaar zal komen voor lastenverlichting en tekortreductie. Hierbij is tevens van belang dat aan het einde van de jaren tachtig een daling van de aardgasbaten van meer dan 3% van het nationale inkomen budgettair zal zijn verwerkt. Een pijnlijke, maar op den duur waarschijnlijk heilzame ervaring. Eén van de oorzaken van de 'Dutch disease', een wat minder geslaagde Nederlandse bijdrage aan de internationale economie, zal hiermee zijn verwijderd.

Een ander wezenlijk verschil is dat in de jaren negentig ombuigingen van de collectieve uitgaven waarschijnlijk in toenemende mate gepaard zullen gaan met lastenverlichting. Wat dit betreft is de cesuur eigenlijk al gelegd tijdens het recente Paasdebat, waarin bezuinigingen van ongeveer f 3,5 mrd. werden begeleid door een lastenverlichting van meer dan f 2 mrd. Tevens zal er in het komende decennium, en vooral vanaf het midden van de jaren negentig, meer ruimte ontstaan voor beleidsintensivering. Last but not least zal de overheid, bij wetslagen van de operatie Oort, over een aanzienlijk eenvoudiger en billijker fiscaal instrumentarium beschikken. Het financiële saneringsbeleid zal om deze redenen de maatschappelijke tolerantiegrenzen in de jaren negentig minder op de proef stellen dan bij tijd en wijle in de jaren tachtig is gebeurd.

F.H.G. de Grave

De auteur is lid van de Tweede Kamer voor de VVD.